

Samtökin Hollvinir RÚV

---

kt. 411203-2390

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 17. feb. 2006

Efni: *Umsögn Hollvinasamtaka Ríkisútvarpsins um frumvarp til laga um Ríkisútvarpið hf., 401. mál.*

Ofangreint frumvarp hefur borist samtökunum til umsagnar og gera þau eftirfarandi athugasemdir:

Grundvallarstefna Hollvinasamtaka Ríkisútvarpsins er andstaða við hlutafélagavæðingu þess. Samtökin telja að með því að gera Ríkisútvarpið að hlutafélagi verði hlutverki þess sem þjóðarútvarps ógnað. Ríkisútvarpið hefur hingað til haft skyldum að gegna umfram það sem markaðsfyrirtæki sinna, s.s. mikilvægu öryggishlutverki og framleiðslu á íslensku menningarefni fyrir útvarp og sjónvarp.

Vegna eðlis hlutafélaga er ljóst að með því að gera Ríkisútvarpið að hlutafélagi rofna þau tengsl sem það hefur haft sem þjóðarútvarp með menningarlega og samfélagslega ábyrgð. Þess vegna leggjast samtökin gegn frumvarpi þessu.

Í 1. grein frumvarpsins er að vísu ákvæði um að ekki megi selja félagið eða hluta þess og hnykkt á því í athugasemdum með frumvarpinu að engin áform séu um slíkt. En öllum lögum má breyta sé fyrir því meirihluti á Alþingi og Hollvinasamtökin minna á að sporin hræða vegna þess að hingað til hafa opinber fyrirtæki sem breytt hefur verið í einkafyrirtæki nær undantekningarlaust verið seld.

Á Alþingi heyrast háværar raddir um að rétt sé að einkavæða Ríkisútvarpið og meirihlutavilji þingsins getur breyst fyrr en varir. Minna má á að frumvarp um einkavæðingu Ríkisútvarpsins liggur nú fyrir þinginu.

II. kafli Hlutverk og skyldur

3. grein Um dagskrárstefnu

Hollvinasamtökin telja að stjórn Ríkisútvarpsins eigi að hafa það hlutverk að leggja meginlínur í dagskrárstefnu þess og gera athugasemdir eftir á um það hvernig hún er útfærð. Þetta hlutverk getur stjórnin þó því aðeins haft að hún sé óháð framkvæmdavaldinu á hverjum tíma. Því yrði að breyta samsetningu hennar frá því sem nú er í frumvarpinu (sjá síðar í þessari umsögn og samanber næstu málsgrein.). Eitt af skilyrðum ESA fyrir ríkisstyrktum, opinberum útvarpsrekstri er að óháð stjórnvald sinni eftirliti með því að þjónusta Útvarpsins sé í samræmi við fyrimæli.

Með dagskrárstefnu eigum við fyrst og fremst við menningarpólitíska stefnu í dagskránni á hverjum tíma. Að okkar mati er einn af stærstu göllum frumvarpsins sá að þar er ekki kveðið nógu fast og skýrt að orði um menningarlega skyldu Ríkisútvarpsins og hvernig t.a.m. innlend dagskrárgerð skuli efld. Meginhlutverk Ríkisútvarpsins á að vera metnaðarfull innlend dagskrárgerð sem einkareknar stöðvar myndu ekki sinna vegna of mikils kostnaðar og að standa vörð um tunguna, menninguna og lýðræðið. Það er forsenda þess að við viljum hafa ríkisrekinn fjölmiðil og það er þjónusta sem íslenska þjóðin vill og á rétt á. Þetta kostar að sjálfsögðu mikið fé en gæði kosta peninga.

Þetta sjónarmið er mjög í samræmi við það sem segir í ESA-plagginu (*Beiting reglna um ríkisaðstoð við opinberan útvarpsrekstur*): „Opinber útvarpsrekstur gegnir mikilvægu hlutverki við að stuðla að menningarlegri fjölbreytni í hverju landi við að miðla námsefni í formi dagskrárefnis, við að upplýsa almenning á hlutlægan hátt, við að tryggja fjölhyggju og miðla gæðaafþreyingu með lýðræðislegum hætti og án endurgjalds.“ Á öðrum stað segir að í ljósi þess menningarlega, félagslega og lýðræðislega hlutverks sem opinber útvarpsrekstur gegni í þágu almannahagsmuna „hafi [hann] grundvallarþýðingu við að tryggja lýðræði, fjölraði, fjölbreytni í menningu og tungumálum.“

Hollvinasamtökin gera athugasemd við **2. mgr. 3. greinar** frumvarpsins þar sem segir að Ríkisútvarpið skuli senda út „að minnsta kosti“ eina hljóðvarps- og sjónvarpsdagskrá árið um kring, sem við teljum að geti leitt til þess að Ríkisútvarpinu hf. yrði gert mögulegt að leggja niður Rás 2. Hún er að okkar mati mikilvægur hluti af Ríkisútvarpinu þar sem hún flytur meðal annars nýja, íslenska tónlist miklu fremur en aðrar útvarpsstöðvar og hefur auk þess mjög víðtæka hlustun, skv. hlustendakönnunum.

Það er mikilvægt að hafa í huga í þessu sambandi að Eftirlitsstofnun EFTA (ESA) hefur meðal annars komist að þeirri niðurstöðu að opinbert útvarp sem fær ríkisstyrk skuli vera fært „um að bjóða samfélaginu í heild fjölbreytta dagskrá, í samræmi við kvaðir sínar eins og aðildarríkin skilgreina þær. Í þessu samhengi er rétt að opinberir útvarpsrekstraraðilar leitist við að ná til stórs hóps áhorfenda eða áheyrenda.“¹

---

¹ Sbr. bréf ESA dags. 23. apríl 2004 „Beiting reglna um ríkisaðstoð við opinberan útvarpsrekstur“.

Hollvinasamtökin gera einnig athugasemd við **3. mgr. 3. greinar**, þar sem fjallað er um skylduna að framleiða og dreifa hvers konar útvarpsefni.. o.s.frv. Samtökin telja brýnt að það komi skýrar fram að efla beri framleiðslu innlendrar dagskrárgerðar frá því sem nú er til að Ríkisútvarpinu verði gert kleift að sinna menningarlegu hlutverki sínu.

Þá gera Hollvinasamtökin athugasemd við **4. mgr. 3. greinar** þar sem segir „...og með þeim hætti tryggja hlutlæga upplýsingagjöf um íslenskt samfélag“. Samtökin telja orðið „hlutlæga“ ekki nógu skýrt og að betra væri að ítreka skyldu RÚV til hlutlausrar umfjöllunar t.d. með því að segja heldur: „...ávallt gæta hlutleysis í umfjöllun en jafnframt leggja rækt við heilbrigða samfélagsumræðu.“

Hollvinasamtökin gera athugasemd við orðalag **6. greinar** (Efni á erlendu máli) þar sem segir að lögð skuli áhersla á að allt tal og texti sé á lýtalausum máli. Rétt væri að taka tillit til fólks af erlendum uppruna og láta þess t.d. getið að málflutningur nýbúa geti verið undanþeginn þessu ákvæði.

III. kafli Stjórnskipulag Ríkisútvarpsins hf. 8. grein

Samkvæmt þessari grein fer menntamálaráðherra einn með eignarhlut íslenska ríkisins í Ríkisútvarpinu hf. Að mati Hollvinasamtakanna færir það allt of mikil völd í hendur ráðherra.

Athugasemdir við 9. – 10. grein:

Stjórnskipulag Ríkisútvarpsins hf.

Hollvinasamtökin leggja áherslu á að lengra verði gengið í að losa stjórn Ríkisútvarpsins (útvarpsráð) undan hinu flokkspólitíska valdi og meirihlutavaldi Alþingis hverju sinni en gert er í frumvarpinu og telja nauðsynlegt að nánar sé kveðið á um stjórn Ríkisútvarpsins. Ef það á að vera lýðræðisleg stofnun verðum við að líta framhjá þrengstu skilgreiningu á fulltrúalýðræði og taka upp fyrirkomulag sem gæti leitt til enn almennari sáttar um það. Það verður að mati Hollvinasamtakanna best gert með því að fara í gagnstæða átt við þá stefnu sem mörkuð er í frumvarpinu og hafa æðstu stjórn stofnunarinnar enn breiðari en þar er gert ráð fyrir.

Viða í nágrannalöndum okkar er æðsta stjórn ríkisútvarps skipuð fulltrúum ýmissa fjölmennra hópa í þjóðfélaginu. Innan Hollvinasamtakanna hefur verið rædd sú hugmynd að æðsta stjórn Ríkisútvarpsins verði að hluta til akademísk, þ.e. í henni ættu sæti lýðræðislega kjörnir fulltrúar stjórnmálaflokka á Alþingi ásamt fulltrúum almennings, eigenda útvarpsins, þeirra sem nýta sér þjónustu þess. Ýmsar hugmyndir hafa verið nefndar um stærð Akademiunnar, allt frá 10 manns upp í 20–30. Þar eigi sæti fulltrúar ýmissa almennasamtaka, íþróttahreyfingar, verkalýðshreyfingar, háskólasamfélagsins, blaðamanna, nýbúa og ekki síst starfsmanna Ríkisútvarpsins; það má hugsa sér að í þessu ráði verði jöfn skipting kynjanna og þar verði fulltrúar allra landshluta.

Ráðið kæmi saman einu sinni til tvisvar á ári og seta í því væri mikilsverð viðurkenningar- og virðingarstaða. Í það væri valið hið hæfasta fólk með víða sýn yfir samfélagið. Meðal helstu verkefna þess væri að velja útvarpsstjóra til ákveðins tíma (þriggja til fimm ára), sem ætti að okkar mati að vera menningar- og fjölmiðlamaður, og

fylgjast með því að hann og hans fólk ræki hlutverk sitt gagnvart þjóðinni og markmiðum Ríkisútvarpsins. Þá ætti hlutverk Akademiunnar að vera að standa vörð um fagleg sjónarmið og frelsi Ríkisútvarpsins gagnvart utanaðkomandi þrýstingi. Þetta þekkist víða annars staðar, líkist meðal annars því sem nefnt er *Board of Governants* hjá BBC

En forsenda þess að slíkt ráð geti starfað er að skýrt sé kveðið á um það í lögnum hvaða þjónustu Ríkisútvarpið á að veita Íslendingum. Á grundvelli þessara ákvæða laganna ætti Akademían að taka þátt í að gera þjónustusamning þar sem þessi þjónusta væri skilgreind nánar, grundvallarlínur í dagskrárstefnu lagðar, og þjónustusamningurinn væri endurnýjaður á fjögurra til fimm ára fresti.

Enda telur ESA að nauðsynlegt sé að skilgreina vel opinbera útvarpsþjónustu og gera um það formlegan samning, sem æskilegt sé að „yfirvald eða til þess skipaður aðili“ hafi eftirlit með. Slíkur eftirlitsaðili er enn fremur í samræmi við tilmæli Evrópuráðsins nr. E (96) 10 um að tryggja sjálfstæði almannaútvarps, sem var samþykkt í ráðherraráðinu 11. september 1996.

Hollvinasamtökunum finnst ekki vænlegt að stjórn Ríkisútvarpsins eða útvarpsráð verði kosið árlega eins og ætlunin virðist vera, skv. 9. grein og leggjum til að það verði gert á fjögurra ára fresti en ekki eftir hverjar alþingiskosningar því Hollvinasamtökin leggja áherslu á mikilvægi þess að Ríkisútvarpið sé ekki háð pólitískum sveiflum. Við teljum að þetta sé nauðsynlegt ef von á að vera til að sátt ríki um Ríkisútvarpið sem sameign allra landsmanna.

V. KAFLI Ákvæði til bráðabirgða I

Stofnun hlutafélags um Ríkisútvarpið

Upplýsingaskylda og gagnsæi Ríkisútvarpsins hf.

Þegar er getið andstöðu samtakanna við hlutafélagsvæðingu Ríkisútvarpsins. En náí hún fram að ganga óttumst við mjög það sem segir í athugasemdum fjármálaráðuneytisins með frv. að félagið verði „losað undan ýmsum lögum og reglum sem gilda sérstaklega um ríkisrekstur svo sem varðandi fjárreiður, upplýsingagjöf, starfsmannahald og lántökuheimildir.“ Hollvinasamtökin telja mikilvægt að eigandi Ríkisútvarpsins, þjóðin, eigi aðgang að öllum upplýsingum varðandi þau atriði sem þarna eru nefnd og öll stjórnsýsla sé gagnsæ. Fjármálaráðuneytið lét í ljós sömu skoðun í athugasemdum með frumvarpi um Ríkisútvarpið sf. í fyrra, og nú þegar ætlunin er að gera það að hlutafélagi er enn meiri ástæða til að óttast þetta en fyrr þar sem til að mynda upplýsingalög ná ekki eða að takmörkuðu leyti yfir hlutafélög. Það yrði dálítið hlálegt ef t.d. fréttamenn Ríkisútvarpsins, sem geta haft mikil not af upplýsingalögnum í starfi sínu, geta ekki notað þau til að draga fram innanhúss upplýsingar í eigin fyrirtæki. Hollvinasamtökin telja einnig brýnt að staðinn verði vörður um réttindi og hagsmuni starfsmanna og taka samtökin undir umsagnir stéttarféлага um þetta frumvarp hvað það varðar.

Hollvinasamtök Ríkisútvarpsins telja að biða ætti með samþykkt lagafrumvarps þessa þangað til ný lög um hlutafélög hafa verið samþykkt og skýrist hvaða áhrif þau munu hafa á Ríkisútvarpið. Í þessu frumvarpi er gert ráð fyrir hefðbundnu hlutafélagiformi eins og tíðkast

hefur. Hollvinasamtökin telja þó að það gæti skipt miklu hvort ný lög um hlutafélög gætu a.m.k. tryggt upplýsingaskyldu og gagnsæi í rekstri hlutafélagsins.

Þá telja Hollvinasamtökin að eðlilegt hefði verið að breytingar á lögum um Ríkisútvarpið væru gerðar með hliðsjón af og í tengslum við lagabreytingar sem nú er unnið að og snerta aðra ljósvakamiðla.

Í þessari sömu grein (Ákvæði til bráðabirgða I) er mælt fyrir um að menntamálaráðherra ákveði heildarfjárhæð hlutafjár í Ríkisútvarpinu verði það gert að hlutafélagi. Samtökin ítreka andstöðu sína við hlutafélagsvæðinguna, en samkvæmt ákvæðinu getur menntamálaráðherra ákveðið að leggja fram meira hlutafé en 5.000.000 (fimm milljónir) króna, kjósi hann það. Hollvinasamtök Ríkisútvarpsins hvetja menntamálaráðherra eindregið til að leggja fram hærri upphæð þar sem þessi hlutafjárupphæð er smánarlega lág og bendir ekki til þess að efla eigi rekstur Ríkisútvarpsins. Með myndarlegu framlagi gæfist tækifæri til að lyfta Ríkisútvarpinu með grettistaki upp úr þeim pytti tómlætis, jafnvel fálætis, sem það hefur legið í um árabil, og möguleikar skapaðir á því að Ríkisútvarpið standi raunverulega undir nafninu „útvarp allra landsmanna“.

V. Álagning og innheimta útvarpsgjalds

Hollvinasamtökin hafa miklar efasemdir um að þeir sem sætta sig illa eða ekki við beint afnotagjald sætti sig frekar við nefskattinn. Verði hann fyrir valinu er mikilvægt að tryggt sé að ungt fólk í foreldrahúsum verði ekki látið greiða þennan skatt nema það hafi fullar tekjur. Ákvæði um framkvæmd álagningar nefskattsins eru mjög óskýr í frumvarpinu sjálfu.

Fyrir hönd Samtaka Hollvina Ríkisútvarpsins:

Margrét Sverrisdóttir, formaður

Valgeir Sigurðsson, varaformaður

Þór Magnússon gjaldkeri

Þorgrímur Gestsson ritari

Viðar Hreinsson

Ragnheiður Tryggvadóttir

Hörður Áskelsson

Lárus Ýmir Óskarsson